

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Siyasetin Güvenikleştirilmesine Bir Örnek: 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi A Case of the Securitization of Politics: The Military Coup of May 27, 1960

Zehra DOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
zhr_dgn@hotmail.com
Orcid ID: 0000-0001-8885-6572

Öz: Bu çalışmada Cumhuriyet tarihinin ilk askeri müdahalesi 27 Mayıs 1960 darbesi, uluslararası güvenlik çalışmaları alanının önemli ekollerden biri olan Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme (securitization) yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır. 27 Mayıs darbesi, Türk siyasal hayatının demokratik işleyişini sekteye uğratmıştır ve Türkiye'de siyasetin bizatihi kendisinin bir "iç tehdit" olarak görülmesini tetiklemiştir. Bu bağlamda çalışmada 27 Mayıs 1960 darbesiyle gerçekleştirilen güvenikleştirmenin güvenikleştirici aktörünün ordu olduğu, ordunun tehdit edilen referans nesnesi olarak "cumhuriyetin ve rejimin güvenliğini" gösterdiği ve tehdit olarak da Demokrat Parti özelinde siyasetin bizatihi kendisini sunduğu ve son tahlilde 27 Mayıs 1960 darbesinin başarılı bir güvenikleştirme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle güvenikleştirme teorisi kısaca ele alınmıştır. Türkiye'de ordunun siyaset ve güvenlikle ilgili hususlarda seçilmiş iktidarlardan daha ayrıcalıklı bir konuma nasıl geldiği sorgulanmıştır. Ardından Demokrat Parti'nin kuruluşu ve Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci incelenerek 27 Mayıs'a giden süreç ve darbenin sonuçları ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güvenikleştirme teorisi, 27 Mayıs 1960 darbesi, Demokrat parti.

Abstract: In this study, the military coup of 27 May 1960 is examined within the framework of the securitization approach of the Copenhagen School. The May 27 coup is an event that disrupted the democratic functioning of Turkish political life and triggered the perception of politics itself as an "internal threat" in Turkey. The securitizing actor of the May 27, 1960 coup is the army. The army claimed that the threatened reference object was "the security of the republic and the regime" and perceived the Democratic Party and politics as a threat. In the final analysis, it was concluded that the 27 May 1960 coup is a successful securitization. In this direction, first of all, the theory of securitization is briefly discussed. It has been questioned how the army in Turkey has come to a more privileged position than the elected governments in matters related to politics and security. Then, the establishment of the Democrat Party and Turkey's transition to a multi-party system have examined and the process leading to May 27 and the results of the coup have revealed.

Keywords: Securitization theory, 27 May 1960 coup, Democratic party.

GİRİŞ

Güvenlik; kamusal bir mesele olarak ortaya çıkarken kimi zaman sert politikaların ve otoriter rejimlerin meşrulaştırılmasında araçsal bir işlev görebilmektedir. Tehdit söylemiyle sosyal ve politik bir mesele kolaylıkla bir güvenlik sorununa dönüştürebilir. Bir meselenin "varoluşsal tehditler" içerdiği, "acil eylemleri" gerekli kıldığı ve "olağanüstü önlemlerin" alınmasının şart olduğu iddia edilebilir ve böylece bir güvenikleştirme adımı atılabilir. "İç tehdit" söylemi böyle bir retorik yapıda sunulurken bir

devletin karar alıcılarının konumlarını sağlamlaştırmasına ya da eylemlerini meşrulaştırmasına yardımcı olabilir. Nitekim Türkiye’de uzun yıllar toplum ve siyaset bu şekilde bir “iç tehdit” söylemiyle güvenlikleştirilmiştir. Cumhuriyet döneminde ordu tarafından 1960 yılından itibaren sıklıkla tekrarlanan askeri darbeler güvenliğin güvenlik elitlerince araçsallaştırılmasının en açık örnekleridir.

Bu bağlamda kaleme alınan bu çalışmada; 27 Mayıs 1960 askeri darbesi Kopenhag Okulu’nca geliştirilen güvenlikleştirme (securitization) teorisi¹ ışığında ele alınmıştır. Güvenlikleştirme teorisi, güvenliği bir konuşma eylemi olarak görmektedir ve onun sosyal pratiklerin etkileşimi içerisinde sosyal ve politik olarak inşa edildiğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın temel savı da 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte ordunun Türkiye’ye has siyaset ve güvenlik kültürü içerisinde “güvenlikleştirici aktör” olarak öne çıktığı ve seçilmiş iktidarı bir tehdit olarak görerek “siyaseti güvenlikleştirdiği” şeklindedir. Ordu, 27 Mayıs’ta özelde Demokrat Parti (DP)’yi ama genelde siyasetin bizatihi kendisini güvenlikleştirmiştir. Böylece devlet içerisindeki ayrıcalıklı konumunu sağlamlaştırmıştır. Bu savlar ışığında çalışma, bir yandan 27 Mayıs 1960 darbesine teorik bir perspektif kazandırmayı amaçlarken aynı zamanda ilk bakışta nesnel bir kavrammış gibi gözükse de “güvenlik” kavramının öznelliğini ve araçsallığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu haliyle çalışma, 27 Mayıs 1960 darbesine inşacı bir yaklaşım kazandırmaktadır.

Çalışmanın ilk başlığında, “güvenlikleştirme teorisi” kısaca incelenmiştir. İkinci başlıkta, Türkiye’de ordunun siyaset ve güvenlikle ilgili hususlarda ayrıcalıklı bir konuma nasıl geldiği ve “güvenlikleştirici aktör” olarak nasıl öne çıktığı sorgulanmıştır. Üçüncü başlıkta ise Demokrat Parti’nin hangi şartlar altında ve ne şekilde kurulduğu açıklanırken Türkiye’nin çok partili hayata geçiş süreci de ele alınmıştır. Dördüncü ve son başlıkta ise 27 Mayıs’a giden süreç ve darbenin sonuçlarına değinilmiştir.

Güvenlikleştirme Teorisi

Çalışmanın teorik alt yapısını oluşturan güvenlikleştirme yaklaşımının ana hatları 1990’ların ortalarında Ole Waever tarafından belirlenmiştir ve bu yaklaşım uluslararası güvenlik çalışmaları alanında önemli bir yeri olan Kopenhag Okulu tarafından geliştirilmiştir. Göç, terör, çevre, sağlık gibi konuları ele alan birçok çalışmada kullanılan teorinin gelişiminde Waever, Buzan gibi isimlerin yanı sıra McDonald (2008:563-587), Williams (2003:511-531), Huysmans (2000:751-777), Balzacq (2005:171-201; 2008:75-100), Roe (2004: 279-294), Elbe (2006:119-144), Emmers (2003:419-438), Floyd (2010) gibi çok sayıda araştırmacının katkısı olmuştur. Bu teori Türkiye’de de Kaliber (2005:319-337), Açıkmeşe (2011:43-73), Miş (2011:345-381), Bilgin (2007:555-571;), Doğan (2019: 170-186) gibi bazı isimlerce de çalışılmıştır.

Güvenlikleştirme yaklaşımı; güvenliği, bir süreç olarak ele almaktadır ve onun varoluşsal bir tehdidin özneler-arası inşasıyla ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bu süreçte; “varoluşsal tehditler, acil eylem ve olağanüstü önlemler” içeren bir retoriğe başvurulmaktadır. Güvenlikleştirme yaklaşımı; sorunların kendiliğinden değil yetkili aktörlerin yaptığı bir tercihle güvenlik tehdidi olarak ele alındığına dikkat çekmektedir. Williams’a (2003:513) göre; güvenlikleştirme yaklaşımında güvenlik, objektif şartlarda bir tehditten öte spesifik süreçlerin bir sonucudur. Bu yaklaşıma göre, herhangi bir mesele ortaya çıktıktan sonra bu meselenin ilgili aktörlerce “bekaya” yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir mesele güvenlik sorunu olarak tanımladığında güvenlikleştirmeyi dile getiren aktörler sorunun çözümü noktasında acil olağanüstü yöntemler almaya hak kazanırlar. Yapılan eylemin mantığı sorunun acil bir şekilde ele alınmasına dayanmaktadır. Sorun şimdi ele alınmadığı takdirde çözüm için çok geç kalınacaktır. Bu da varoluşsal bir risk teşkil etmektedir. Yani “hayatta kalma, eylemin önceliği” retoriği burada anlam kazanmaktadır. Bu haliyle de güvenlik özel bir siyaset türüdür ve güvenlikleştirme, siyasallaşmanın daha aşırı bir versiyonudur (Buzan vd.,1998:23).

Bununla birlikte yaklaşım içerisinde “güvenlikleştirici aktör”, “alımlayıcı kitle”, “kolaylaştırıcı tarihi koşullar” gibi tanımlar yer almaktadır. Buna göre; “güvenlikleştirici aktör” güvenlikleştirmenin temel aktörlerinden biridir. Referans nesnesine yönelik bir tehditle ilgili söylemi dile getiren ve ilgili kitlenin iknasında kitle üzerinde etki sahibi olan kişi ya da gruptur. “Alımlayıcı kitle” ise

¹ Güvenlikleştirme (securitization) teorisi için bkz. (Waever,1995:46-88; Buzan vd,1998; Waever,2003).

güvenikleştirme hareketinin başarılı olması için ikna edilmesi gereken kişilerdir (Waeber, 2003:11). Demokratik bir toplumda çoğu zaman alımlayıcı kitle “halk” olarak kabul edilse de bu kitle politik sisteme ve konunun doğasına göre değişmektedir. Bu noktada önemli olan alımlayıcı kitlenin tehdidin varlığına ikna olması ya da en azından sorunun çözümüne dair alınan olağanüstü önlemlere rıza göstermesidir.

Yaklaşım içerisinde öne çıkan bir diğer tanımlama ise “kolaylaştırıcı koşullar”dır (Buzan ve vd., 1998:32-33). Kolaylaştırıcı koşullar, güvenikleştirmenin bir inşa süreci sonucunda gerçekleştirilmesi bağlamında önem kazanmaktadır. Güvenikleştirmenin başarısı için birtakım kolaylaştırıcı koşulların varlığı gereklidir. Başarılı bir güvenikleştirmenin *iç* ve *dış* olmak üzere iki tür kolaylaştırıcı koşulu vardır. Güvenikleştirici aktör tarafından dile getirilen güvenlikle alakalı dramatik söylemler *iç koşullar* çerçevesinde ele alınmaktadır (Williams, 2003:514). Bu süreçte kullanılan söylemler alımlayıcı kitle üzerinde etki uyandırabilecek türden olmalıdır. Süreç içerisinde tehdidin referans nesnesi üzerinde yarattığı varoluşsal riske ve bu risk karşısında mücadele edilmezse çıkış yolunun kalmayacağına dair ifadelerin kullanılması bu sebeple önemlidir. Bu ifadeler alımlayıcı kitlenin ikna olmasına ya da en azından güvenikleştirmeye rıza göstermesine yardımcı olmaktadır. *Dış koşullar* ise iki şekilde ele alınmaktadır (Williams, 2003:514). Bunlardan *ilki* güvenikleştirici aktörün sosyal konumudur. Sürecin başarısı için güvenikleştirici aktörün alımlayıcı kitle üzerinde etki uyandırabilecek bir otoriteye sahip olması gereklidir. Örneğin Türkiye özelinde ve 27 Mayıs bağlamında güvenikleştirici aktör olarak öne çıkan ordunun sosyal konumu alımlayıcı kitle olarak halk üzerinde etki yaratmada oldukça yüksektir. Türkiye’de ordu güvenikleştirici aktör olarak kendini hem halka hem de siyasal kurumlara kabul ettirmeyi başarmıştır. Ordunun bu başarısı Türkiye’ye has siyaset, demokrasi ve güvenlik kültürü ile alakalıdır.

Bununla birlikte ikinci dış koşul da tehditle alakalı tarihsel koşullardır. Tehditle alakalı dışsal koşullar o ülkenin siyaset, demokrasi ve güvenlik kültürü gibi faktörlerin yanı sıra güvenikleştirmenin gerçekleştiği dönemdeki mevcut gelişmelerden de etkilenebilmektedir. Örneğin 27 Mayıs darbesine giden süreçte Türkiye’nin, Osmanlı’dan miras cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sahip olduğu siyaset, demokrasi ve güvenlik kültürünün yanı sıra 1950’li yılların siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeleri de etkili olmuştur. Böylece anayasaya aykırı bir şekilde darbe aracılığıyla gerçekleştirilen ve siyasetin tehdit olarak sunulduğu bir güvenikleştirme, güvenikleştirici aktör olarak ordu tarafından kolaylıkla meşrulaştırılmıştır.

Çalışmanın bu aşamasında 27 Mayıs’ın güvenikleştirici aktörü ordunun Türk siyasal hayatındaki yeri ve 27 Mayıs 1960 öncesindeki durumu hakkında genel bir değerlendirme yapmak faydalı olacaktır.

Türkiye’de “Güvenikleştirici Aktör” Olarak Ordu

Türkiye’de sivil ve askeri bürokrasi hem Cumhuriyet’in kuruluşunda hem de ülkenin Batı’ya yönelişinde öncü ve aktif bir rol üstlenmiştir. Rustow’un belirttiği gibi; “Türkiye’nin Osmanlı’da başlayan siyasal modernizasyonu büyük ölçüde askeri himaye altında gerçekleşmiştir ve iki yüz yıldır, asker Türkiye’nin en önde gelen modernleştiricisidir” (Aktaranlar Tachau ve Heper,1983:199). Devletin resmî ideolojisi olan Kemalizm’e sıkı sıkıya bağlı kalan ordu rejiminin güvenliği bağlamında laiklik konusunda yüksek bir hassasiyete sahiptir. Ayrıca ordu daima ulusun ve Cumhuriyet’in koruyucusu misyonunu yüklenerek dış tehditlerin yanı sıra “iç tehditler” karşısında da aşırı savunmacı bir refleksle hareket etmiştir.

Cizre (2014:64), Türkiye’de ordunun toplumdan yalıtılmış bir şekilde özerk bir konumu olduğunu ve bu konumun ordunun kendisini siyasal ihtilafların üzerinde algılamasına yol açtığını öne sürmektedir. Bu bakış açısının da etkisiyle ordu için siyasetçiler iktidar uğruna her türlü eylemi gerçekleştirebilecek istikrarsızlık, beceriksizlik timsali kimselerdir. Bu algılayış Türkiye’de ordunun demokrasiyi ve rejimi korumak adına hareket etmesini tetikleyen önemli bir faktördür. Ordu, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ilki 1960 yılında olmak üzere Türk siyasetine üç kez doğrudan müdahale etmiştir ve her müdahale, demokrasi ve devleti korumak gerekçesiyle meşrulaştırılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ordunun siyasete müdahalesi Atatürk’ten sonra daha da belirginleşmiştir. Rejimin ilk yıllarında kendisi de asker kökenli olan Atatürk dikkatli bir şekilde orduyu olağan siyasi işlerden ayırmıştır. Örneğin, askerlerin bu görevinden istifa etmedikçe parlamentoya girmelerini

yasaklanmıştır ya da Atatürk başkomutanlık yetkisine sahip olmasına rağmen askeri tatbikatlar dışında daima sivil kıyafetlerle dolaşmış ve bunun bir gelenek olarak devam etmesini sağlamıştır. Atatürk, Jön Türklerle alakalı geçmiş tecrübelerinin de etkisiyle subayların siyasetle çok içli dışlı olmasının onların askeri performanslarını düşüreceğine inanmıştır (Hale, 2014:115). Ayrıca ilk otuz yılda asker-sivil ilişkilerinin istikrarlı bir şekilde ilerlemesinde Atatürk ve İsmet İnönü'nün geçmişlerinde asker kökenli olmaları önemli bir faktördür. Ordu içinde bu isimlerin askeri geçmişleri bir güven yaratmıştır ve bu süreçte ordu sivil otoriteden resmi olarak ayrılmıştır (Tachau ve Heper,1983:19-20). Çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti iktidarı ile birlikte asker kökenli idarecilerin yerini siyasetten gelen isimler aldıkça ordunun yönetim ve rejimle ilgili hassasiyetleri artmıştır.

Türkiye'de ordunun siyasetle ilişkisini etkileyen önemli bir etken de ülkenin 1952'de NATO'ya üye olmasıdır. Ahmad'ın (2006:154) vurguladığı gibi, NATO üyeliği, subaylar arasındaki ayrımı siyasal ve teknolojik açıdan derinleştirmiştir. Bu savunma örgütüne katılımı birlikte orduya hem daha fazla kaynak sağlanmış hem de ordunun karakteri değişim göstermeye başlamıştır. Bir yandan yeni teknoloji ve savaş yöntemleri ile tanışan diğer yandan NATO'nun tüm müttefiklerine komünizm karşıtlığı çerçevesinde aşılama çabaladığı ideolojiyle yoğrulan NATO ülkelerinde eğitime de gönderilen genç subaylar daha fazla politize olmuş reform talepleri artmıştır (Ahmad, 2006:154).

1950'lerde rütbe ve ekonomik açıdan da bir bölünmüşlük söz konusudur. Ağırlıklı olarak alt-orta sınıftan gelen askerler Demokrat Parti'nin serbest piyasayı önceleyen ekonomi politikalarından şikâyetçi olmuşlardır. Artan enflasyon, siyasi istikrarsızlık gibi gelişmeler alt rütbeli subayların gizli faaliyetlerini teşvik etmiştir. Bu noktada 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte orduda gizli örgütlenmeler 1951'e kadar gitmektedir (Ahmad,2006:159). Faruk Ateşdağı, Orhan Erkanlı, Muzaffer Özdağ gibi genç subaylar ordu içinde gizli örgütler kurmuş ve generaller bunlara daha sonrasında katılmıştır. Ordu içerisinde bu gibi rahatsızlıklar ve örgütlenmeler siyasetin içinde yer alan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ya da diğer basın, üniversite gibi sivil aktörlerin muhalefeti ile birleşince ordunun tutumu daha da siyasallaşarak darbeye giden sürecin yolunu açmıştır.

Bu noktada Türkiye'nin çok partili hayata geçiş sürecine ve bu çerçevede 27 Mayıs darbesini gerçekleştirenlerin bir tehdit olarak görüp güvenleştirdiği Demokrat Parti'nin hangi şartlar altında ortaya çıktığına kısaca değinilecektir.

Bir Tehdit Olarak Güvenleştiren "Siyaset" Ve Demokrat Parti

Türkiye'de çok partili hayata geçiş II. Dünya Savaşı'nın bitse bile etkilerinin derin bir şekilde hissedildiği bir döneme denk gelmektedir. Bu tarihlerde Almanya, İtalya ve Japonya gibi otoriter rejimler savaşı kaybetmiştir. İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise savaşın kazananı olmuştur. Bununla birlikte İngiltere, Fransa gibi Avrupa devletleri her ne kadar savaşı kazanmış olsalar da siyasi ve ekonomik açıdan savaşın olumsuz etkilerini ağır bir şekilde hissetmiştir. Buna karşın ABD savaştan güçlenerek çıkmıştır ve Avrupa'nın birçok ülkesini hegemonyası altına almaya çalışmıştır. Bu çaba savaşın bir diğer galibi Sovyetler Birliği ile ABD'nin dünyayı Doğu ve Batı şeklinde iki kutuplu bir sisteme doğru dönüştürmesine yol açmıştır. Böylece kapitalist Batı ve komünist Doğu'nun mücadelesi 1990'lı yıllara kadar sürecek Soğuk Savaş şeklinde tezahür etmiştir. Bu Soğuk Savaş'ta Türkiye; hem geleneksel "batıcı" dış politika anlayışı hem de Sovyetler Birliği'nden gelen tehditler karşısında "güvenlik" kaygılarıyla tercihinin ABD liderliğindeki Batı Blok'undan yana kullanmıştır. Bu tercih Türkiye'yi demokrasi söyleminin ön plana çıktığı uluslararası politik şartlara uyum sağlamaya zorlamıştır ve böylece 1946 yılında çok partili hayata geçilmiştir.

Ne var ki Türkiye'de çok partili hayata geçişi salt dış etkenlere bağlamak indirgemeci bir yaklaşıma yol açar. Bu indirgemecilikten kaçınmak için ülke içindeki sosyal, siyasal ve ekonomik şartları da dikkate almak gereklidir. Heper'e (1983:20) göre, Türkiye'de 1950'de Demokrat Parti'nin zaferi ile başlayan dönem bir boşlukta gerçekleşmemiştir ve bu zafer köklü sosyal ve ekonomik gelişmelerin bir ifadesi ve sonucudur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve iki savaş arası dönemde karar alıcılara göre ülkenin hızlı bir şekilde kalkınması modernleşmesi öncelikli bir tercih olduğu için dış politikada sarsıcı etkiler doğurabilecek mevcut statükoyu bozabilecek bir anlayıştan uzak durulmuştur. Sanayileşme, ticarileşme, eğitim gibi hususlara önem verilerek vatandaşın yaşam standartlarının yükseltilmesine odaklanılmıştır. Bu tutum sistemin sahibi asker ve sivil bürokratların sistemdeki ağırlıklarını kendi

aleyhlerine olacak şekilde etkilemiş ve zamanla çevredeki kesimler sistemde yer bulmaya başlamıştır ki Demokrat Parti bu durumun siyasetteki yansımasıdır.

Bilindiği üzere Türkiye’de Cumhuriyet döneminin ilk partisi ülkeyi yaklaşık otuz yıl boyunca tek parti rejimi ile yöneten CHP’dir. Cumhuriyetin ilanıyla beraber yeni bir devlet ve millet inşa etme düsturuyla hareket eden CHP, Türkiye’de her ne kadar 1946 yılında çok partili hayata geçilmiş olsa dahi 1950’lere kadar iktidarını korumayı başarmıştır. Kemalist ideolojinin temsilcisi olarak “*Tek parti, tek millet, tek şef!*” sloganıyla hareket eden CHP, 1923’ten 1945’e kadar ülkedeki reformlara ve siyasi hareketlere öncülük etmiştir (Karpata, 2010:478). CHP, asker ve sivil bürokratlarca yönlendirilmiştir. Laiklik ve devletçilik ilkeleri CHP iktidarınca sert bir biçimde yorumlanmıştır ve bu ilkeler toplumun dönüştürülmesinde bir araç olmuştur.

Karpata’nın (2010:469) belirttiği gibi, Türkiye’de 1945’ten sonra siyasi partilerin ortaya çıkışında Halk Partisi içinde ortaya çıkan birtakım görüş farklılıkları ve parçalanmalar etkili olmuştur. Bu sebeple 14 Mayıs 1950 tarihi Türk demokrasisi açısından bir dönüm noktasıdır. Bu tarihte yapılan genel seçimlerde CHP’den ayrılan bir grup milletvekilinin kurduğu bir başka parti birinci parti olmuş ve tek parti sisteminin iktidarını ortadan kaldırmıştır. Demokrat Parti; öncesinde CHP içerisinde siyaset yapan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulmuştur. Bu dört ismin CHP Meclis Grubu’na, parti içinde bazı reformların yapılmasını isteyen ortak bir önerge vermesi parti içinde sıcak karşılanmamıştır. “Dörtlü Takrir” olarak bilinen önergede ekonomideki sınırlamaların kaldırılması, yeni bir muhalefet partisinin kurulması gibi talepler vardır (Hale, 2014:125). Bu talepler önerge sahiplerinin ihracına yol açmış ve bu dört isim 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’yi kurmuştur. Bu Parti, CHP’nin antidemokratik uygulamalarını hedef alan bir muhalefetle 1950 genel seçimlerinde sandıktan birinci parti olarak çıkmıştır. Bu şekilde demokratik bir yöntemle ilk defa halk iradesi sandığa yansımıştır. Bunun anlamı Türkiye’de, II. Meşrutiyetten bu yana *ordu-bürokrasi-aydınlar* ittifakından oluşan merkezin tekelinde olan iktidarın Demokrat Parti’nin seçim zaferi ile birlikte çevrenin eline geçmesidir (Dursun, 2018:90).

Bununla birlikte liberal eğilimleri olsa da Demokrat Partililerin siyaset anlayışlarını özetlemek kolay değildir (Hale,2014:126). Ahmad’a (2006:13) göre, DP’liler CHP’nin sıkı sıkıya bağlı olduğu Kemalizm ideolojisine, zamanın gereklerine göre yorumlanıp uygulanması bağlamında katılmaktaydı ve Kemalizm’in bazı ilkelerinin amaçlarına ulaştığını ve yeniden ele alınması gerektiğine inanmaktaydı. Esasında CHP ve Demokrat Parti arasında her ne kadar ideolojik bir farklılık olmasa da Demokrat Parti iktidarı ile uzun süre Cumhuriyet rejiminin siyasal yaşamdan dışladığı, yerleşik bürokratik elit tarafından hor görülen toplumun bir kesimi iktidara yaklaşma olanağı bulmuştur. Bu kesim içerisinde dindarlar, muhafazakârlar, katı bir şekilde uygulanan laiklik ve devletçilik ilkelerinden rahatsızlık duyan muhalifler vardı. Toprak sahipleri, iş adamları, köylüler, aydınlar, gayri Müslimler gibi toplumun birçok farklı kesimi de Demokrat Parti’yi desteklemişti. Bu sebeple Demokrat Parti, bu muhalif kesimleri kucaklayabilmek adına laiklik ve devletçilik ilkelerini daha yumuşak ele almıştır ve inkılâpları toplumdaki karşılıklarına göre yorumlayarak “milli irade” söylemini incelemiştir (Demirel,2015:267). Demokrat Parti, çevre diye nitelendirilen kesimlerin rejimle yaklaşmasında etkili olmuştur. Bu sebeple Demokrat Parti’nin iktidara gelişini bir karşı devrim olarak değerlendirmek güçtür (Demirel, 2010:38). Başta Adnan Menderes olmak üzere Demokrat Partililer, Cumhuriyet’in değerlerine karşı değildir.

Demokrat Partililer, ekonomik kalkınmayı sağlayacak politikaları incelemiştir. Karpata (2012:494) da Demokrat Parti ile alakalı önemli bir gerçeğin partinin uyguladığı iktisadi politikalarla ilgili olduğuna dikkat çekmiştir. Zira bu parti tarafından yürütülen iktisadi politikalar kitle halinde köyleri etkileyerek buralardaki yokluk ve cehalet sarmalının aşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu açıdan Demokrat Parti, kalkınmayı köylere kadar taşıyabilmiş ilk hükümettir. Yine Demokrat Parti’nin ilk iktidar dönemindeki icraatları da toplum nazarında olumlu karşılanmıştır. Demokrat Parti; iktidara geldikten sonra tek parti döneminde Türkçe okunan ezanın tekrar Arapça okunmasına izin vermiş, askerlik süresini kısaltmış, af kanunu çıkarmış, ülkeye giriş ve çıkışlarla ilgili düzenlemeler yapmış, yeni bir Basın Kanunu hazırlamış ve özellikle iktisadi alanda gerçekleştirdiği reformlarla 1954 seçimlerini rahatlıkla kazanmayı başarmıştır (Karpata, 2012:495-497).

Demokrat Parti iktidarı ile birlikte değişmeye başlayan bir diğer husus da devlet elitinin değişimidir. İnan'a (2014:279) göre; Demokrat Parti'nin Türk siyasi hayatına en önemli etkisi yeni elitini yaratmasıdır. Tek parti rejiminin kendini devletle özdeş ve devletin sahibi olarak gören elite rakip çevreyi temsil eden yeni bir elit daha ortaya çıkmıştır. Demokrat Parti, bürokrasinin devlet içindeki ağırlığını azaltmak amacıyla bürokraside de değişime girişmiştir. Ne var ki bürokratlar kendilerini dışlayacak ve zayıflatacak gelişmelere müsaade etmemeye çabalamıştır. Burada altı çizilmesi gereken diğer bir husus askerin bir kısmının Demokrat Parti'nin 1950 seçim zaferine başlangıçta sıcak baksa da subaylar arasında CHP'ye duyulan sempatinin yüksek oluşudur. Demokrat Parti'nin çevre diye bilinen kesimleri önceleyen siyaset anlayışı bir önceki dönemin baskın aktörlerinden olan ordu içerisinde zaman içinde rahatsızlıkları artırmıştır. Askerler rejim içerisindeki merkezi rollerini kaybetme endişesine kapılmışlardır. Bu endişe 27 Mayıs darbesine giden süreçte önemli bir etkidir.

Bununla birlikte bu dönemde milletten bağımsız devlet anlayışı hâlâ çok belirgindir (İnan, 2014:278). Savaşların ve güç mücadelelerinin eksik olmadığı bir coğrafyada devletin yokluğu toplum nazarında kargaşa ve kaosla özdeşleşirken bu durum toplumun Hobbesyan korkularını tetiklemiştir ve kimi zaman aşırı güç kullansa dahi devlet güvenilecek, sınıllanacak tek güç olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde olumlanmış, kutsanmış ve aşkın bir değer olarak ortaya çıkan devlet, toplum nazarında ayrı bir erk olma vasfını muhafaza etmeyi sürdürmüştür. Toplumun devleti bu şekilde algılayışı devlet içerisinde kendine ayrıcalıklı bir yer edinmeyi başaran ordunun 27 Mayıs 1960'ta siyasete müdahale ederek rejimin bekçisi rolünü oynamasını da kolaylaştırmıştır.

Siyasetin Bir Tehdit Olarak Güvenikleştirilmesi: 27 Mayıs 1960 Darbesi

Türkiye'de siyaset, her zaman taraflar arasında gergin düzeyde yürütülmüştür. 27 Mayıs darbesi de bu durumu yansıtır niteliktedir. 27 Mayıs'a giden süreçte CHP çok daha katı bir muhalefet yolunu seçerken Demokrat Parti süreç içerisinde muhalefete karşı oldukça sertleşmiştir ve bu durum ordunun "*kardeş kavgasına son vermek*" söylemiyle siyasete müdahalesini meşrulaştırmasına olanak tanımıştır.

27 Mayıs'a giderken Demokrat Parti ve ordu bürokrasisi arasındaki ilişkiler önem arz etmektedir. Birand vd. (2007:131), 27 Mayıs 1960 darbesi ile ilgili çalışmalarında ordunun Demokrat Parti'nin ilk iktidar yıllarında Demokrat Parti'ye sempatiyle bakarken bu sempatinin ezanın Arapça okunmaya yeniden başlanmasıyla bir rahatsızlığa dönüştüğünü ve bu rahatsızlığın iktidarın bir parti genel başkanından ziyade emrine uyulacak bir Orgeneral olarak görülen İsmet İnönü'ye sataşmasıyla iyice arttığını öne sürmektedir. Benzer şekilde Demokrat Parti'nin yönetime geldiği ilk günden itibaren yeni bir savunma politikası arayışı içerisinde olması da askerde rahatsızlık yaratan bir husus olmuştur. Örneğin, askerlerin sivillerle aynı mahkemelerce yargılanması, Genelkurmay'ın Savunma Bakanlığı'na bağlı olması gibi askeri reform olasılıkları gündeme gelmişse de askerin rahatsızlığından çekinen iktidar bu hususları hayata geçirmekten vazgeçmiştir.

Öte yandan 1940'ların sonunda Türkiye'de askeri teçhizat son derece geri kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalan Türk ordusunun silahlarının çoğu eski idi. Az sayıda tankı vardı. Eğitim son derece geri idi. Acemi askerler ve astsubayların yaşam standartları çok düşüktü. Buna karşın 1952'de Türkiye'nin NATO üyesi olması ordunun gerek eğitim gerekse teknik donanım açısından modernleşmesini sağlamıştır. Orduda ciddi bir yenileşme söz konusu olurken orta ve alt rütbeli subaylar eskiyi temsil eden ve daha çok üst düzeyde yer alan eski ve otoriter yönü ağır basan generalleri temizlemek istemiştir ve Demokrat Parti'nin Seyfi Kurtbek'i Milli Savunma Bakanlığı'na atmasıyla bunun için bir fırsat doğmuştur. Ne var ki Hale'ye (2014:137) göre; Kurtbek'in ikinci bir Enver Paşa olabileceği endişesi söz konusu olunca Demokrat Parti generallerin tepkisini çekmek istememiştir ve durum Kurtbek'in istifasını getirmiştir. Böylece alt rütbelilerin beklediği reformlar gerçekleşmemiştir. Gerçekleştirilmeyen reformlar ise üst rütbede temizlik isteyen, alt rütbeli subayların siyasi faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır.

Demirel (2010:39), 27 Mayıs darbesinin yaşanmasında CHP'nin iktidarı kaybetmeyi, Demokrat Parti'nin de iktidarda olmayı hazmedememesinin önemli bir rolü olduğunu iddia etmektedir. Bu doğrultuda CHP, Demokrat Parti'nin tek parti idaresine yöneldiği, irticai faaliyetleri desteklediği, ülkeyi kapitülasyonlar devrine götürdüğü temalarını işleyerek Demokrat Parti'nin iktidarının ilk gününden darbenin gerçekleştiği güne kadar sert bir muhalefet izlemiştir. Demokrat Parti ise özellikle 1954'ten itibaren muhalif düşünce ve hareketlere karşı daha sert bir tavır takınmıştır. Bu durum CHP'ye kıskırtıcı

bir muhalefet için fırsat vermiştir ve CHP; basın, üniversite, aydınlar, işçiler gibi toplumun değişik kesimleri üzerinde etkili olan bir siyaset yürütmüştür. Bir yandan seçimlerin yapılmayacağı, yapılsa bile dürüst bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği yönünde iddiaları dillendiren CHP, diğer muhalif kesimleri Demokrat Parti aleyhine yönlendirmeyi başarmıştı. CHP, darbenin gerçekleşmesinde söylem ve politikalarıyla etkili bir “fonksiyonel aktör” olarak hareket etmiştir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün, 27 Mayıs darbesinden 40 gün önce “*şartlar tamam olunca milletler için ihtilal meşru bir haktır*” (aktaran Birand vd., 2007:131) şeklindeki cümlesi CHP’nin 27 Mayıs darbesine bakışını ve darbenin meşrulaştırılmasındaki rolünü yansıtmaları bakımından anlamlıdır.

Sert muhalefet karşısında daha da sertleşen Demokrat Parti’nin “Vatan Cephesi”¹ gibi oluşumlara yönelmesi ya da Tahkikat Komisyonu² kurması gibi girişimler ise darbeye giden süreçte Demokrat Parti’nin ordu tarafından bir “tehdit” olarak görülmesinde ve bu bağlamda siyasetin güvenlikleştirilmesinde önemli “kolaylaştırıcı tarihi koşullar” dandır. Bu tür hadiseler darbeyi gerçekleştirenlerin “*demokrasinin önünü açma*” şeklindeki söylemleri kullanarak darbeyi meşrulaştırmalarına olanak tanımıştır. Ayrıca Nisan 1960’ta İstanbul ve Ankara’daki Demokrat Parti hükümetine karşı öğrenci eylemleri, Ankara’daki Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşü gibi örgütlü olaylar darbeye giden süreçte “kolaylaştırıcı tarihi koşullar” olarak öne çıkmıştır.

Nihayetinde 38 subaydan oluşan askeri cunta, 27 Mayıs 1960 sabahı radyodan darbeyi bir bildiri ile duyurmuştur. Yayınlanan bildiri, kendini “güvenlikleştirici aktör” olarak sunan ordunun yaptıkları darbeyi meşrulaştırma ve alımlayıcı kitle olarak halktan destek bulma ya da en azından tepki almamak noktasında işlev görmüştür. Bildiride yer alan şu ifadeler yaptığımız tespiti kanıtlar niteliktedir (Ahmad, 2006: 157):

“Aziz Vatandaşlar; Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekâta, Silahlı Kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak, idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.”

Yukarıda giriş paragrafının alıntılanıldığı darbe bildirisinde darbeciler bildirilerine, “*aziz vatandaşlar*” diyerek başlamaktadır ve güvenlikleştirmenin başarılı olmasında ikna edilmesi gereken alımlayıcı kitleyi halkın tamamı olarak sunmaktadır. Darbe metninde tehdit edilen unsurun demokrasi olduğu iddia edilmekte ve ülkedeki demokrasinin bir buhran içinde olduğu öne sürülmektedir. Yine bildiri içerisinde “*son müessif hadiseler dolayısıyla*” ifadesinden de anlaşıldığı üzere; Ordu, çalışma içerisinde “kolaylaştırıcı tarihi koşullar” olarak aktardığımız gelişmeler nedeniyle “*kardeş kavgasına meydan vermemek*” amacıyla bir kurtarıcı ve güvenlik sağlayıcı olarak ortaya çıktığını duyurmaktadır. Bunun için “*tarafsız ve partiler üstü*” olduğunu iddia ettiği kendisi; demokrasiyi ve dolayısıyla memleketi tehdit eden siyasi partileri bir süreliğine devre dışı bırakarak idareye el koymaktadır. Bildirinin devamında yer alan ve burada alıntılanmayan kısmında da ordu, her ne kadar demokrasi dışı bir eylem gerçekleştirmiş dahi olsa bunu demokrasiyi kurtarma çabası olarak sunmakta ve demokrasiye asıl tehdidin kendi yaptığı “darbe” değil mevcut siyasi partiler olduğu algısını oluşturmaktadır. Ayrıca bildirinin sonunda; “*Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz Birleşmiş Milletler Anayasası’na ve İnsan Hakları Prensipleri’ne tamamıyla riayettir. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadıqız... NATO’ya inanıyoruz ve bağlıyız, CENTO’ya inanıyoruz ve bağlıyız*” diyen ordu, ikna ya da razı edilmesi gereken “alımlayıcı kitle” olarak Türk vatandaşlarının yanı sıra Türkiye’nin uluslararası sistem içerisinde iş birliği yaptığı devletleri, örgütleri ve komşu devletleri de hedeflediğini göstermektedir. Bu şekilde darbenin uluslararası bir meşruiyet kazanması amaçlanmaktadır. Darbeciler, bildirinin sonunda kendilerinin bir tehdit değil tam tersi bir güvenlikleştirici aktör olduklarını tüm dünyaya duyurmaktadır.

¹ “Vatan Cephesi”, Demokrat Parti’nin destekçilerinden oluşmaktadır ve Adnan Menderes tarafından kurulmuştur. Destekçi isimler radyodan düzenli olarak halka duyurulmuştur. Bu durum halkın kutuplaştırıldığı gerekçesiyle muhalefet tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir ve 27 Mayıs’ın gerekçelerinden olmuştur.

² Demokrat Parti tarafından 18 Nisan 1960’ta kurulan Meclis komisyonudur. Sadece Demokrat Parti’den oluşan 15 üyeli Tahkikat Komisyonu, muhalefet ve basının faaliyetlerinin tahkik edilmesi için kurulmuştur.

Nitekim Türkiye’de ordunun bürokratik bir kurum olarak Türk siyasal hayatındaki ayrıcalıklı konumu ve bu konunun Türk halkı tarafından içselleştirilmiş olması sebebiyle demokrasi dışı bu eylem başarılı bir güvenlikleştirme olarak Türk siyasi tarihinde yerini almıştır. Ne içeride ne de dışarıda darbeye karşı ciddi bir negatif duruş sergilenmemiş ve darbeciler tehdit olarak sundukları siyaseti yeniden dizayn etmişlerdir. Böylece 27 Mayıs Darbesi, Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi olarak sonraki darbelere örnek teşkil etmiştir.

27 Mayıs Darbesi Sonrası Alınan “Acil Olağanüstü Önlemler” ve Darbenin Sonuçları

Darbeyi gerçekleştiren ve kendilerini Milli Birlik Komitesi” (MBK) olarak adlandıran bir grup cuntacı tehdit olarak sundukları Demokrat Parti’ye karşı “acil olağanüstü önlemleri” hayata geçirmeye başlamıştır. Darbeciler, ilk olarak 27 Mayıs’ta yönetime el koymuş ve Demokrat Partili isimleri tutuklayarak Yassıada’da toplamıştır. Demokrat Partilileri yargılayan MBK, 16-17 Eylül’de aralarında Başbakan Adnan Menderes’in de olduğu üç Demokrat Partili ismi idam etmiştir. Aynı Komite, bir yandan da yeni bir anayasa hazırlayarak iktidarı sivillere devretmek istemiştir. Bu amaçla oluşturulan Kurucu Meclis’in hazırladığı Anayasa, 9 Temmuz 1961 tarihinde referandumla kabul edilmiştir. 15 Ekim 1961’de yapılan seçimlerde de MBK’nın arzuladığı gibi CHP en yüksek oy oranını alarak iktidara gelmiştir. MBK üyeleri “Tabii Senatör” olarak Meclis’e girmiştir ve darbenin başındaki isim olan Cemal Gürsel’i Cumhurbaşkanı olarak seçtirmeyi başarmıştır.

Bu noktada altı çizilmesi gereken bir husus 27 Mayıs darbesinin güvenlikleştirici aktörü her ne kadar ordu olsa da CHP ve üniversiteler de darbenin gerçekleşmesinde birer fonksiyonel aktör olarak hareket etmiştir. MBK’nın kendine ait bir yönetim planı yoktu ve bu hususta akademisyenlerden oluşan bir komisyon oluşturarak yeni anayasa hazırlamasında destek alınmıştır (Ahmad, 2006:158). İstanbul Üniversitesi rektörü ve hukuk profesörü Sıddık Sami Onar bu komisyona başkanlık etmiştir. Onar gibi profesörler Demokrat Parti’nin iktidarda iken basın, ordu, üniversite gibi kurumlara saygısız davranarak meşruiyetini kaybettiğini ileri sürmüşlerdir ve bu şekilde darbenin ve askeri yönetimin meşrulaştırılmasına katkı sağlamışlardır (Ahmad, 2006:158).

27 Mayıs sonraki darbelere birtakım farklılıklar da içermektedir. Örneğin 27 Mayıs, kendinden sonraki darbelere farklı olarak “emir-komuta” dışında bir örgütlenmeyle gerçekleşmiştir. Sonrakiler ise “hiyerarşik” bir karakter taşımaktadır. Darbe kendilerini MBK olarak adlandıran bir grup cuntacı tarafından gerçekleştirilmiştir ve komite üyeleri örgütsel ya da ideolojik birlikten yoksundur (Belge, 2014:629). Farklı siyasi görüşten isimler darbe için bir araya gelmiştir. Bunun en somut örneği 1960 sonbaharında uzun süre yönetimi sivillere geri vermekten kaçınan “14’ler”¹ adıyla bilinen gruptur ve bu grup MBK’dan tasfiye edilmiştir.

Bu gelişmelerin ötesinde 27 Mayıs Darbesi, Türkiye’nin siyasi ve toplumsal açıdan sonraki yıllarını belirleyen bir süreçtir. MBK’nın Yassıada Mahkemesi’nde yaptığı yargılamalarda bir başbakan ile iki bakanın idam edilmesine karar vererek bu kararı uygulaması vicdanen ve hukuken yıllar boyunca tartışılmıştır (Belge, 2014:631). İdamlar toplumun bir kesiminde mağduriyet duygusu yaratmıştır.

27 Mayıs’ın ortaya çıkardığı bir diğer husus bürokratik seçkinlerin anayasal düzeni öncekinin tersine işleyen bir anlayışla yeniden düzenlemesidir (Belge, 2014:631). Bunun için “kuvvetler ayrılığı” prensibi 1961 Anayasası’nda öne çıkarılmıştır (Özkaya, 2021:95). Bu Anayasa’da Meclis’in yanına Senato eklenmiştir. Yargı mekanizması hükümete karşı özerkleştirilirken Anayasa Mahkemesi kurulmuştur ve Milli Güvenlik Kurulu (MGK) hayata geçirilmiştir (Özkaya, 2021:96).

SONUÇ

Güvenlikleştirici aktör olarak ordunun darbe sonrası “acil olağanüstü önlemler” adı altında giriştiği çabalara toplumsal ve siyasal bir direncin eylemsel olarak gösterilmemesi 27 Mayıs 1960 darbesinin başarılı bir güvenlikleştirme olduğunun kanıtları arasındadır. Zira çalışmada belirtildiği gibi darbenin hemen ardından Meclis feshedilmiş, Demokrat Parti kapatılmış, ülkeyi yönetmek için MBK iş başına getirilmiş ve hepsinden ötesi ülkenin Başbakanı Adnan Menderes ile birlikte iki bakanın idamı

¹14’ler, liderliğini kurmay Albay Alparaslan Türkeş’in yaptığı ve 27 Mayıs darbesinin ardından MBK’nın iktidarı terk etmesini istemeyen hem de yapılan bazı siyasi reformlara karşı durduğu için MBK’dan ihraç edilen 14 subay için kullanılan ifadedir.

söz konusu olmuştur. Bu noktada özellikle halkta idamlar rahatsızlık yaratsa da ordu Türk siyasal hayatındaki ayrıcalıklı konumunun ve halk nazarındaki itibarının da etkisiyle ciddi bir dirençle karşılaşmamıştır. Benzer şekilde herhangi bir demokratik ülkede tercih edilemeyecek bir girişim olmasına rağmen Türkiye'nin müttefiki olan Batılı liberal devletlerden de 27 Mayıs 1960 darbesine sert bir tepki söz konusu olmamıştır. Her şeyden öte 27 Mayıs, ordunun yönetime el koyma arzusunun her zaman canlı kalmasıyla daha sonrasında gerçekleşecek darbelerin yolunu açmıştır. 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 post-modern darbe ve 15 Temmuz 2016 hain başarısız darbe girişimi bu arzusunun somut göstergeleridir. 27 Mayıs'la beraber askeri vesayet kurumsallaşmıştır. Bu haliyle de ordu, Türkiye'de uluslararası sistemdeki herhangi bir demokratik rejimin aksine güvenlikleştirici aktör olarak iç ve dış güvenliğin tanımlanmasında seçilmiş hükümetleri geri plana iterek birincil role kavuşmuştur.

Nihayetinde 27 Mayıs 1960 darbesinin anlık bir gelişme olmadığı, Türkiye'nin siyaset kültürünün bir ürünü olarak ülkede çok partili hayata geçişle birlikte Demokrat Parti'nin kurulmasıyla başlayan bir süreç olduğu ve bu zaman zarfı boyunca yaşanan sosyal, politik ve hatta ekonomik gelişmelerin kolaylaştırıcılığı altında inşa edildiği görülmektedir. Böylece 27 Mayıs özelinde "tehdit" söylemiyle sosyal ve politik meselelerin kolaylıkla bir güvenlik sorununa dönüştürebildiği, kamusal meselelerin sert politikaların ve otoriter rejimlerin meşrulaştırılmasında, devletin karar alıcılarının konumlarını sağlamlaştırmasında ya da eylemlerini meşrulaştırmasında nasıl araçsal bir işlev görebileceği çalışmayla birlikte ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Ahmad, F. (2006). *Bir kimlik peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 30, 43-73.

Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context, *European Journal of International Relations*, Cilt: 11, No: 2, Haziran 2005, 171-201.

Balzacq, T. (2008). The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, EU Foreign and Interior Policies, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 46, No 1, Ocak, 75-100.

Belge, M. (2014). *Militarist modernleşme Almanya, Japonya ve Türkiye*, İletişim Yayınları.

Bilgin, P. (2007). Making Turkey's Transformation Possible: Claiming 'Security- speak' – not Desecuritization!. *Southeast European and Black Sea Studies*, 7:4, 555-571, DOI: 10.1080/14683850701726039

Birand, M.A., DüNDAR C., ÇAPLI, B. (2007). *Demir Kırat Bir Demokrasinin Doğuşu*, Doğan Kitap, 16. Baskı.

Buzan, B. Waever, O. ve Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Londra: Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B. (2015). *İnsanlar, devletler ve korku*, (Çev. Ed. Emre Çıtak), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2. Basımdan Çeviri.

Cizre, Ü. (2014). *Muktedirlerin siyaseti*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s. 63-64.

Demirel, T. (2015). "Demokrat Parti İktidarı ve Ordu," *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, der, Mete Kaan Kaynar, İstanbul, İletişim Yayınları, 267-284

Demirel, T. (2010). 27 Mayıs Kasketler, Şapkalar ve Üniformalar, *NTV Tarih*, Mayıs.

Doğan, Z. (2019). Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme Teorisi Bağlamında Güvenlik-Medya İlişkisi, *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 49, 170- 186, 20.12.2019

Dursun, D. (2018). *Türkiye'nin siyasal hayatı*, Beta Yayınları.

- Elbe, S. (2006). Should HIV/AIDS be Securitized? The Ethical Dilemmas of Linking HIV/AIDS and Security, *International Studies Quarterly*, Cilt:50, Sayı:1, 119-144.
- Emmers, R. (2003). Asean and Securitization of Transnational Crime in Southeast Asia, *The Pacific Review*, Cilt: 16, Sayı: 3, 419-438
- Floyd, R. (2010). Security and the Enviroment Securitization Theory and US Enviroment Security Policy, Cambridge University Press.
- Frank, T. ve Metin, H. (1983). The State, Politics, and the Military in Turkey, *Comparative Politics*, Oct., Vol. 16, No. 1, 17-33.
- İnan, S. (2014). Demokrat parti dönemi (1950-1960) siyasal kültür, *Muhafazakâr Düşünce*, Yıl:11, Sayı 41-42, 277-288.
- Karpat, K. (2010). *Türk demokrasi tarihi*, Timaş Yayınları.
- Kaliber, A. (2005). Securing the Ground Through Securitized Foreign Policy: The Cyprus Case, *Security Dialogue*, Cilt: 36, No: 3, Eylül, 319-337.
- Mcdonald, M. (2008). Securitization and the construction of security, *European Journal of International Relations*, Cilt: 14, No:4. 563- 587
- Miş, N. (2011). Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 345-381.
- Özkaya, Ö. (2021). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde idarenin bütünlüğü ilkesi*, Adalet Yayınevi.
- Roe, P. (2004). Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization, *Security Dialogue*, Cilt: 35, Sayı: 3, 279-294.
- Waever, O. (1995). Securitization and Desecuritization, *On Security*,(ed.) Ronnie D. Lipschutz New York: Columbia University Press, 46-86.
- Waever, O. (2003). Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies, Chicago: PIPES, Basılmamış Konferans Tebliği.
- William, H. (2014). *Türkiye'de ordu ve siyaset*, Alfa Yayınları.
- Williams, M. C. (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics, *International Studies Quarterly*, Cilt: 47 (4), 511-531